

kn.remissvar@regeringskansliet.se
cc: kn.nm@regeringskansliet.se

Livsmedelsverkets yttrande över remiss från Klimat- och näringslivsdepartementet angående Ökad va-beredskap, SOU 2024:82

Livsmedelsverket välkomnar utredningens slutbetänkande i SOU Ökad va-beredskap. Vi delar utredningens bild av de utmaningar som allmänna vattentjänster står inför. Bristande underhåll och förnyelse av kommunal va-infrastruktur, kompetensbrist, ett nytt säkerhetsläge, klimatförändringar och spridning av miljögifter ställer nya och högre krav på kommuner och va-organisationer. Samtidigt skiljer förutsättningarna mellan kommunerna sig åt för att genomföra åtgärder. Vi instämmer i att det finns både behov och stora möjligheter att stärka möjligheterna för kommunerna att leverera allmänna vattentjänster.

Livsmedelsverket anser att utredningen har lyckats väl med att undersöka och sammanställa förutsättningar, utmaningar och behov för beredskap i allmänna va-organisationer. Många av förslagen är väl utredda och kommer att bidra till en ökad va-beredskap, och vi vill understryka vikten av att dessa skyndsamt bereds och implementeras. Vi vill dock kommentera på ett antal förslag.

Livsmedelsverket fokuserar i remissvaret på de förslag där Livsmedelsverket berörs, de förslag där vi har synpunkter som skiljer sig från utredningen, samt de förslag som vi anser är särskilt viktiga för att höja beredskapen för dricksvattenförsörjning. Synpunkterna i remissvaret följer dispositionen i utredningens betänkande.

Sammanfattning

Livsmedelsverket tillstyrker förslaget att beredskapsanpassa vattentjänstlagen för att stärka kommuners förmåga att hantera krissituationer. Särskilt välkomnas införandet av en prioriteringsskyldighet för dricksvatten, då det idag saknas lagstöd som möjliggör effektiv planering. Vi anser att detta även bör medföra ett krav på kommuner om dialog med alla samhällsviktiga verksamheter. Livsmedelsverket välkomnar även särskilt förslaget om att det ska finnas en aktuell beredskapsplan i varje kommun, och föreslår att regioner och Försvarmakten nämns explicit som myndigheter där samverkan ska ske vid

2025-06-18

Dnr 2025/01620

behov. Livsmedelsverket vill även betona att beredskapsplanen bör inkludera planering för nödvattenförsörjning inklusive logistik för nödvattendistribution.

Livsmedelsverket är positiva till förslaget att inom beredskapssektorn för Livsmedelsförsörjning och dricksvatten utreda behov av nationell lagerhållning av varor och material för allmänna vattentjänster. Vi föreslår även att beredskapssektorn ges i uppdrag att inleda arbetet med etablering av lager.

Livsmedelsverket välkomnar utredningens förslag om att Livsmedelsverket och Naturvårdsverket bör få föreskriftsrätt och vägledningsansvar gentemot kommuner och länsstyrelser för beredskapsåtgärder, och menar att dessa måste anpassas till kommande lagstiftning som berör kommuners beredskap för att säkerställa en samordnad reglering.

Livsmedelsverket föreslår att regeringen ger Livsmedelsverket, Strålsäkerhetsmyndigheten och FOI uppdraget att inte utreda utan genast etablera ett samarbete för en nationell laboratorieförmåga för radioaktiva ämnen i dricksvatten.

Livsmedelsverket är positiva till förslaget att fastställa kvalitetskrav på så kallat hygienvatten, men är tveksamma till att Livsmedelsverket ska ansvara för detta tillsammans med Folkhälsomyndigheten. Frågorna kopplar tydligt till hälso- och smittskydd för utvärtes bruk av dricksvatten, vilket ligger utanför Livsmedelsverkets ansvarsområde. Vi är positiva till förslaget om att se över åtgärder för att säkerställa att allmänna va-ledningar hålls i gott skick, men är osäkra på Livsmedelsverkets möjligheter att föreskriva om krav på vattenledningars skick utifrån nuvarande bemyndiganden då vi tolkar att förslaget i huvudsak är en fråga om kvantitet. Gällande dricksvattenföreskrifter ställer krav kopplat till kvalitet, och inte kvantitet.

Livsmedelsverket delar utredningens bedömning om behov av rapportering om det kommunala va-beredskapsarbetet, men understryker att detta inte bör skapa ytterligare rapporteringsbörda för kommuner och länsstyrelser, och föreslår att en sådan rapportering ska ske inom ramen för redan existerande rapporteringsprocesser för kommuner. Det bör även klargöras vilket ansvar eller vilka åtgärder som förväntas av Livsmedelsverket som en följd av rapporteringen.

Livsmedelsverket välkomnar utredningens förslag om ett nationellt va-investeringsprogram, men vill understryka vikten av att detta samordnas med utformningen av det investeringsprogram som beredskapssektorn Livsmedelsförsörjning och dricksvatten har i uppdrag att utveckla, och att avgränsningar mellan dessa investeringsprogram tydliggörs. Statens roll och möjligheter att finansiera åtgärder för va-infrastrukturen behöver också tydliggöras.

2025-06-18

Dnr 2025/01620

Synpunkter på förslagen

Beredskapsanpassning av vattentjänstlagen

Livsmedelsverket välkomnar utredningens förslag i kapitel 5 om att beredskapsanpassa vattentjänstlagen för att stärka kommuners förutsättningar att hantera utmaningar under fredstida krissituationer och höjd beredskap. Livsmedelsverket anser att förslagen som presenteras i kapitel 5 är bra och skulle bidra till en stärkt förmåga till robust dricksvattenförsörjning i Sverige. Livsmedelsverket välkomnar utredningens tydlighet i att beredskapsplaneringen ska samordnas med annan planering som ska göras enligt lagen om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap (LEH) och annan relevant lagstiftning. Livsmedelsverket har valt att kommentera på endast ett par av förslagen.

Avsnitt 5.3

Utredningen föreslår att en prioriteringsskyldighet införs för att säkerställa att angelägna allmänna intressen prioriteras under fredstida krissituationer och höjd beredskap.

Livsmedelsverket välkomnar särskilt detta förslag då vi uppfattar att bristen på lagstöd för prioritering av dricksvatten idag utgör ett hinder för beredskapsplanering och vid övning av hantering av dricksvattenrelaterade kriser. Frågor om, eller hur, prioritering kan ske hämmar ofta diskussioner och möjligheter att komma vidare i praktisk planering enligt prioritering.

Med en prioriteringsskyldighet bör också följa ett krav på dialog med alla samhällsviktiga verksamheter som finns inom kommunens geografiska områdesansvar – såväl kommunala och privata verksamheter som verksamheter som drivs av andra offentliga aktörer. Att föra dialog om prioritering med verksamheter som i många fall inte kommer att kunna prioriteras skulle också bidra till förståelse för att alla verksamheter behöver göra en egen kontinuitetsplanering och därmed tydliggöra det egna ansvaret.

Livsmedelsverket välkomnar skrivningar om att prioritering ska göras utifrån angelägna allmänna intressen och därmed kommer att variera beroende på vad som inträffat. Det faktum att hushåll kan komma att prioriteras ned eller bort när angelägna allmänna intressen behöver prioriteras innebär att ansvaret för den egna hemberedskapen får ökad betydelse och att medborgarna kommer att behöva upplysas och vägledas tydligare om det egna ansvaret. Livsmedelsverket noterar att möjligheten att prioritera bort vissa användare av vattentjänster inte behöver innebära att de inte får tillgång till dricksvatten alls utan att de kan få tillgång via kommunal nödvattenförsörjning vid särskilda hämtplatser. Det ställer också krav på kommunerna att väga in, och planera för, hur de medborgare som inte själva kan ha en hemberedskap eller som inte själva kan ta sig till en hämtplats ska kunna förse med dricksvatten. Prioriteringsskyldigheten ställer därmed höga krav på kommunernas beredskapsplanering inklusive nödvattenförsörjning.

2025-06-18

Dnr 2025/01620

Avsnitt 5.4

Livsmedelsverket välkomnar särskilt förslaget om att det ska finnas en aktuell beredskapsplan i varje kommun som beslutas av kommunfullmäktige. Beredskapsplanen bör innehålla planering och åtgärder för kontinuitetshantering så att verksamheten kan upprätthållas även under kris och krig.

I utredningen betonas att kommunen ”ska samråda med berörda länsstyrelser och kommuner och i den mån det behövs ska samråd även ske med fastighetsägare och andra användare [...]”. Livsmedelsverket föreslår att regioner och Försvarmakten nämns explicit som myndigheter där samråd ska ske i de fall det finns verksamheter inom kommunernas geografiska områdesansvar som skulle kunna komma att beröras vid en dricksvattenrelaterad fredstida kris eller under höjd beredskap. Det gäller särskilt verksamheter som kan antas beröras av den prioriteringsskyldighet som utredningen föreslår, till exempel akutsjukhus och andra verksamheter som har stor betydelse för liv och hälsa.

Att bidra till det militära försvarets förmåga är en prioriterad uppgift för det civila försvaret och därmed för kommuners beredskapsplanering för höjd beredskap. Som utredningen anger så har Försvarmakten behov av stöd för dricksvattenförsörjning under höjd beredskap och därför bör det förtydligas att Försvarmakten är en särskild myndighet där samråd kan behövas. Beredskapsplanering behövs även för kunna tillhandahålla vårdlandsstöd.

Livsmedelverket vill även betona att beredskapsplanen bör inkludera planering för nödvattenförsörjning inklusive logistik för nödvattendistribution samt en plan för avlopps- och avfallshantering.

Avsnitt 5.4.7

Livsmedelsverket välkomnar särskilt utredningens skrivningar om att krav på utbildning och övning kan komma att ställas i föreskrifter och vägledning. Livsmedelsverkets erfarenheter av utbildningar och övningar har gett insikter om vikten av regionala utbildningar och övningar som stärker förmågan till samverkan och samordning för robust dricksvattenförsörjning. Vi understryker att särskild finansiering behövs för utbildning och övning för en robust dricksvattenförsörjning hos flera aktörer såsom kommuner, va-huvudmän och länsstyrelser.

Klimatanpassningsåtgärder

Livsmedelverket ser positivt på utredningens förslag i avsnitt 6.3.1 om att kravet på vattentjänstplan utvidgas till att avse alla åtgärder som behöver vidtas för att va-anläggningen ska fungera i ett förändrat klimat.

2025-06-18

Dnr 2025/01620

Utredningen beskriver i slutbetänkandet att Livsmedelsverket tidigare lyft att ett ensidigt fokus på skyfall i vattentjänstplanerna kan leda till att inga eller begränsade resurser riktas mot anpassning för att hantera andra följder av klimatförändringarna.

Livsmedelsverket har noterat att kommuners vattentjänstplaner ofta har ett större fokus på skyfall, samtidigt som andra relevanta konsekvenser, som torka, sällan behandlas eller behandlas mycket begränsat.

Vi vidhåller vår tidigare synpunkt och välkomnar utredningens förslag om att utvidga kravet på klimatanpassningsåtgärder i vattentjänstplaner.

Försörjningsberedskap

Avsnitt 7.3.3

Utredningen föreslår att beredskapssektorn för Livsmedelsförsörjning och dricksvatten, genom sektorsansvarig myndighet Livsmedelsverket, får i uppdrag att utreda behovet av nationell lagerhållning av varor och material för allmänna vattentjänster.

Livsmedelsverket ser positivt på detta, och föreslår att beredskapssektorn inte bara ges i uppdrag att utreda behov av utan även inleda arbetet med etablering av lager.

Myndigheterna i beredskapssektorn Livsmedelsförsörjning och dricksvatten har utrett hur beredskapslagring av spannmål och vissa insatsvaror kan genomföras, och arbetet med att etablera detta pågår. Vi ser att det är viktigt att arbetet med att etablera lager för insatsvaror även för allmänna vattentjänster kommer i gång, samtidigt som kvarvarande frågor om genomförandet utreds.

En särskilt viktig fråga att klargöra är om dessa lager bör vara statliga eller om staten ska stödja producenter eller privata aktörer att hålla lager.

Avsnitt 7.5

Livsmedelsverket ser positivt på ett ökat samarbete om försörjningsberedskap med närliggande länder, inte minst genom Nato-samarbetet. Sverige och Livsmedelsverket leder för närvarande en tillfällig arbetsgrupp med fokus på resiliens inom vattenförsörjning inom en av Natos civila planeringsgrupper, Food and Agriculture Planning Group. Arbetsgruppen ska ta fram vägledande rekommendationer som ska vara klara i december i 2025 och kommer att utgöra ett av flera underlag för revidering av Natos sju civila förmågekrav. Avlopp ingår inte i uppdraget.

2025-06-18

Dnr 2025/01620

Stärkt arbete på nationell nivå

Livsmedelsverket delar utredningens bild av att det nationella arbetet behöver stärkas för att öka förutsättningar för ett robust kommunalt arbete med allmänna vattentjänster. Vi har kommentarer på ett par av förslagen.

Avsnitt 8.2.1

Livsmedelsverket välkomnar förslaget om ett nytt etappmål för en god infrastruktur för allmänna vattentjänster, och att uppföljningen görs i samverkan med bland andra Livsmedelsverket. Vi vill betona vikten av samordning mellan myndigheterna i detta arbete.

Livsmedelsverket har under de senaste åren årligen redovisat att den bakomliggande orsaken till de flesta nödvattenhändelserna i Sverige varit läckage i ledningsnätet.

Det är viktigt att genomförandet av förslaget synkroniseras med krav i dricksvattendirektivet. Enligt punkt 3 av artikel 4 i direktiv (EU) 2020/2184 ska Europeiska kommissionen senast den 12 januari 2028 anta en delegerad akt som fastställer ett tröskelvärde för vattenläckage. Om läckage överskrider det tröskelvärde som kommissionen fastställer ska den berörda medlemsstaten ta fram en handlingsplan. Sverige genomför nu en nationell utredning av läckagenivåer som ska rapporteras till regeringen och kommissionen i början av 2026. Det är därför nödvändigt att tidpunkterna för kartläggning, planering och åtgärder i kommunerna anpassas till den kommande delegerade akten och kraven på att upprätta en nationell handlingsplan för läckageminskning.

Avsnitt 8.3.3

Livsmedelsverket välkomnar utredningens förslag att Livsmedelsverket i samverkan med Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten och länsstyrelserna ska se över den existerande myndighetsgemensamma samordningen för dricksvatten och avloppshantering, och utreda om och hur formerna för samverkan kan bli mer ändamålsenliga. Översynen behöver tydliggöra om det krävs ytterligare medel för utökad eller förändrad samordning än den som Livsmedelsverket leder idag för dricksvatten enligt livsmedelsförordningen och inom beredskapssektorn Livsmedelsförsörjning och dricksvatten.

Livsmedelsverket anser att utredningens bedömning av kostnadsbehov är relevant och rimlig. Livsmedelsverket kan samordna en översyn med befintliga medel. Vid en mer omfattande utredning enligt förslaget att inkludera en digital plattform behövs däremot ytterligare resurser i nivå med utredningens förslag.

2025-06-18

Dnr 2025/01620

Avsnitt 8.4.1

Livsmedelsverket välkomnar utredningens förslag om att Livsmedelsverket och Naturvårdsverket bör få föreskriftsrätt och vägledningsansvar gentemot kommuner och länsstyrelser för beredskapsåtgärder.

Vi vill dock understryka att föreskrifter och vägledning om beredskapsåtgärder enligt vattentjänstlagen måste anpassas till kommande cybersäkerhetslagstiftning och lagen om motståndskraft hos kritiska verksamhetsutövare. De tre regelverken kommer till stor del att omfatta samma verksamhetsutövare som då behöver förhålla sig till olika kravställningar och myndigheter i olika roller. Dessutom riskerar terminologin att skilja sig mellan vattentjänstlagen och tillhörande föreskrifter samt de kommande lagstiftningarna. För att undvika oklarheter och dubbelreglering och för att säkerställa en samordnad och effektiv beredskap är det därför av största vikt att eventuella ändringar i vattentjänstlagen anpassas till cybersäkerhetslagen och lagen om motståndskraft hos kritiska verksamhetsutövare.

Snabbspår i väntan på beredning

Livsmedelsverket noterar förslaget om snabbspår i väntan på beredning där Livsmedelsverket och Naturvårdsverket får i uppdrag att ta fram rekommendationer som kan omarbetas till forskrifter när de nya kraven i vattentjänstlagen träder i kraft. Livsmedelsverket välkomnar ett sådant uppdrag och anser sig väl rustat att ta fram rekommendationer. Livsmedelsverket erbjuder redan idag stödmaterial för va-huvudmän, kommuner och länsstyrelser, bland annat i form av en handbok om krisberedskap och civilt försvar för dricksvatten, en handbok om klimatanpassning för dricksvatten och en guide för nödvattenplanering.

Avsnitt 8.4.2

Livsmedelsverket ser positivt till utredningens förslag om att Havs- och vattenmyndigheten, Livsmedelsverket, Naturvårdsverket och Boverket ges i uppdrag att gemensamt vägleda kommunerna i arbetet med att ta fram vattentjänstplaner och att detta bör samordnas av Havs- och vattenmyndigheten.

Vattentjänstplanerna är ett viktigt verktyg för kommunernas långsiktiga planering av va-anläggningen och det behövs en statlig vägledning som stöd till kommunerna. Livsmedelsverket är även positiv till att det bör vara ett myndighetsgemensamt arbete att ta fram vägledningen för att täcka in olika myndigheters ansvarsområde för att vägledningen ska bli komplett.

Avsnitt 8.4.3

Kemiska ämnen

Livsmedelsverket välkomnar utredningens förslag om stärkt nationell laboratorieförmåga för kemiska ämnen i dricksvatten vid kris och höjd beredskap. I regleringsbrevet för 2025 fick Livsmedelsverket i uppdrag att inleda ett arbete med etablering utifrån förslagen i

2025-06-18

Dnr 2025/01620

Utredning av nationell laboratorieförmåga dnr 2024/01286, och detta arbete är påbörjat. En förutsättning för att kunna etablera och bedriva verksamheten är att permanenta statliga anslag avsätts enligt Livsmedelsverkets budgetunderlag för 2026–2028, med årlig indexjustering. Det är avgörande att även SVA och FOI får motsvarande uppdrag med adekvat finansiering i sina regleringsbrev från sina respektive departement.

Radioaktiva ämnen

Livsmedelsverket föreslår att regeringen ger Livsmedelsverket, Strålsäkerhetsmyndigheten och FOI uppdraget att inte utreda utan genast etablera ett samarbete för en nationell laboratorieförmåga för radioaktiva ämnen i dricksvatten. Laboratorieförmågan i landet för analyser efter ett nedfall från en kärnteknisk olycka eller kärnvapen både i fredstid och höjd beredskap behöver stärkas. Strålsäkerhetsmyndigheten identifierar också i sin risk- och sårbarhetsanalys (RSA) 2024 att vid en kärnteknisk olycka i Sverige kommer sannolikt befintliga laboratorieresurser för mätningar och analyser av såväl livsmedels- och jordbruksprodukter som varor att vara otillräckliga.

Ett arbete med att stärka laboratorieförmågan för radioaktiva ämnen är påbörjat, bland annat har Livsmedelsverket investerat i flera instrument för att kunna mäta radioaktiva ämnen i dricksvatten och vi stärker vår kompetens genom införandet av fler metoder på vårt laboratorium. Vi har även tidigare tagit fram en snabbmetod för att analysera Sr-90, ett radioaktivt ämne som sprids efter kärnvapendetonationer, och metoden har införts på ytterligare två laboratorier i Sverige.

Vi vill ändå understryka behovet av ytterligare åtgärder för att stärka laboratorieförmågan. De resurser som skulle krävas för att effektivt kontrollera livsmedelsprodukter, inklusive dricksvatten, i samband med en kärnteknisk olycka saknas hos ansvariga producenter och det saknas även en adekvat planering för hur en sådan mätförmåga snabbt skulle kunna byggas upp.

Livsmedelsproduktion drabbas hårdare än dricksvattenproduktion, men en förstärkt beredskapsplanering för mätning och analyser av radioaktiva ämnen i dricksvatten är nödvändig.

Finansiering behöver fastställas i nära dialog med berörda myndigheter för att täcka personalkostnader, förstärkning av nationell kompetens, logistik, lokaler och instrument.

Avsnitt 8.4.4

Utredningen föreslår att Livsmedelsverket och Folkhälsomyndigheten ges i uppdrag att gemensamt utreda behov och ta fram kvalitetskrav för hygienvatten. Livsmedelsverket är positiva till förslaget att fastställa kvalitetskrav på så kallat hygienvatten. Vi avstyrker dock förslaget att Livsmedelsverket ska ansvara för detta tillsammans med Folkhälsomyndigheten, då frågan ligger utanför Livsmedelsverkets ansvars- och

2025-06-18

Dnr 2025/01620

kompetensområde. Hälso- och smittskyddsfrågor om vattenanvändning för utvärtes bruk, vilket detta förslag berör, ligger inom Folkhälsomyndighetens ansvars- och kompetensområde. Till Livsmedelsverkets ansvarsområde hör kvalitet på dricksvatten för förtäring, och inte utvärtes bruk.

I avsnitt 14.3.3 skriver utredningen ”Folkhälsomyndigheten kan inte ensam utreda detta. Ett samarbete med Livsmedelsverket är nödvändigt.”, men vari nödvändigheten ligger motiveras inte. För att tydliggöra ansvarsfördelningen mellan myndigheterna föreslår Livsmedelsverket att Folkhälsomyndigheten ges ansvaret för att fastställa kvalitetskrav, och i detta arbete ska samverka med Livsmedelsverket.

Livsmedelsverket ser behov av och efterfrågar även ett förtydligande i definitionen av hygienvatten respektive tekniskt vatten, för att undvika olika tolkningar av begreppen.

Komplettering avseende begreppet krigsdricksvatten

Syftet med Livsmedelsverkets uppdrag gällande så kallat krigsdricksvatten är att förbereda underlag och utreda hinder för att underlätta beslut i en situation under höjd beredskap. Vi ser att det kan finnas behov av att tydliggöra beskrivningen av uppdraget för att undvika olika tolkningar avseende syfte och Livsmedelsverkets bedömning av behov avseende krigsdricksvatten.

I utredningen anges:

”Vid en fredstida kris- eller krigssituation kan det uppstå tillfällen när det inte är möjligt att upprätthålla ordinarie behandling inom dricksvattenproduktionen. [...]

Livsmedelsverket har identifierat behov av alternativa gränsvärden eller riktvärden för sådana situationer. Dessa behöver vara definierade för vatten som kan distribueras och drickas under en kortare tid utan att konsumenten lider skada. [...]

En mer korrekt skrivning är:

”Vid en fredstida kris- eller krigssituation kan det uppstå tillfällen när det inte är möjligt att upprätthålla ordinarie behandling inom dricksvattenproduktionen. [...]

Livsmedelsverket har identifierat behov av riktvärden så att vatten kan distribueras och drickas under en kortare tid utan att konsumenten lider skada. [...]

Avsnitt 8.4.5

Utredningen föreslår att Livsmedelsverket och Naturvårdsverket ges i uppdrag att se över vilka åtgärder myndigheterna kan vidta för att säkerställa att allmänna va-ledningar hålls i gott skick.

Livsmedelsverket välkomnar förslaget, men är osäkra på Livsmedelsverkets möjligheter att föreskriva om krav på vattenledningars skick utifrån nuvarande bemyndiganden. Vi tolkar att detta förslag grundar sig i behovet att minska risken för ut- och inläckage från

2025-06-18

Dnr 2025/01620

vattenledningar, vilket är en fråga om kvantitet av vatten. Utredningen skriver att förslaget även ligger ”i linje med kraven i det nya dricksvattendirektivet och det nya avloppsdirektivet. Båda direktiven har fokus på att förbättra skicket på vattenledningsnät och avloppsledningsnät, för att minska utläckage av dricksvatten och inläckage till avloppsledningar.”

Nuvarande dricksvattenföreskrifter ställer krav kopplat till dricksvattenkvalitet, och inte kvantitet. Det är inom dricksvattenföreskrifterna möjligt att kräva åtgärder på ledningsnätet om dessa behövs för att upprätthålla dricksvattenkvaliteten.

Avsnitt 8.4.7

Utredningen förslår att länsstyrelserna ges i uppgift att årligen rapportera kommunernas beredskapsåtgärder till Livsmedelsverket och Naturvårdsverket, jämte en bedömning av effekten av vidtagna åtgärder

Livsmedelsverket delar utredningens bedömning om behov av rapportering om det kommunala va-beredskapsarbetet, och välkomnar förslaget. Genom en samlad bild kan Livsmedelsverket anpassa vägledning och stöd till kommunerna enligt de behov och utmaningar som identifieras.

Vi anser dock att utformningen av denna rapportering behöver samordnas med existerande processer kring RSA och rapportering enligt LEH, samt kommande lagstiftning om kommuners och regioners grundläggande beredskap inför fredstida kriser och höjd beredskap (LKRB), cybersäkerhet och motståndskraft hos kritiska verksamhetsutövare (se även vår synpunkt om avsnitt 8.4.1). Den rapportering som utredningen föreslår i avsnitt 8.4.7 bör inte skapa ytterligare rapporteringsbörda för kommuner och länsstyrelser. Vi föreslår därför att denna rapportering i möjlig mån ska ske inom ramen för redan pågående rapporteringsprocesser.

Vidare bör det klargöras vilket ansvar eller vilka åtgärder som förväntas av Livsmedelsverket som en följd av rapporteringen.

Kommunal samverkan

Livsmedelsverket välkomnar förslaget i avsnitt 9.4 om krav på kommunal samverkan och förslaget i 9.5 om en nationell insats för att främja kommunal samverkan, som samordnas av länsstyrelserna och involverar Svenskt vatten.

Livsmedelsverket understryker behovet av samverkan mellan kommuner och ser också ett särskilt behov av stöd till mindre kommuner. Att stödja, stärka och bidra till utveckling av de va-nätverk som finns i många län idag tror vi är en god väg framåt. Dessa nätverk samordnas i många fall av länsstyrelser inom ramen för befintlig

2025-06-18

Dnr 2025/01620

beredskapssamverkan där va-huvudmän bjuds in och miljökontor kan bjudas in. Livsmedelsverket arbetar för att stärka och stödja regionala va-nätverk idag och ser en stor potential i det arbetet, där även civilområdena kan ta en plats framöver.

Åtgärder för stärkt ekonomi

Livsmedelsverket delar utredningens bild av behovet av investeringar avseende allmänna va-anläggningar.

Livsmedelsverket välkomnar utredningens förslag om att införa krav på en kommunal plan för investeringar och förslaget om förtydligad särredovisning av va-verksamheten i kapitel 11. Vi är även positiva till förslagen i kapitel 12 om att medel får avsättas till en fond för framtida investeringar för både nyinvesteringar och ersättningsinvesteringar.

Livsmedelsverket välkomnar utredningens förslag i kapitel 13 om ett nationellt va-investeringsprogram, men har några synpunkter att lyfta.

Som utredningen beskriver har Livsmedelsverket i uppdrag att utforma ett investeringsprogram för beredskapssektorn Livsmedelsförsörjning och dricksvatten i syfte att stärka förmågan under höjd beredskap. Vi vill understryka vikten av att klargöra skillnader mellan investeringsprogrammen, för att det ska vara tydligt för såväl handläggande myndighet som sökande vilka typer av åtgärder som går att söka medel för i respektive program. Utredningen föreslår inte vilken myndighet som bör utforma ett nationellt va-investeringsprogram, men det är av stor vikt att detta samordnas med utformningen av investeringsprogrammet för beredskapssektorn Livsmedelsförsörjning och dricksvatten.

Livsmedelsverket delar utredningens bedömning om svårigheten att peka ut vilken robusthetstärkande åtgärd som gynnar totalförsvaret respektive krisberedskap i övrigt. Föråldrade delar av en anläggning som byts ut i syfte att öka robustheten kan gynna försvaret och även beredskapen i en kris. Vissa beredskapsåtgärder sammanfaller även med klimatanpassning. Vid utformningen av investeringsprogrammet inom beredskapssektorn fokuserar Livsmedelsverket på målet att stärka dricksvattenförsörjningen för civilt försvar. Samtidigt innebär svårigheten att bedöma vilka åtgärder som endast gynnar totalförsvaret att även åtgärder som stärker beredskapen i övrigt kan komma att omfattas. Ett exempel på investeringsstöd som kan komma att ingå i programmet för civilt försvar är åtgärder för ökad lagerkapacitet av insatsvaror vilket kan gynna en situation under höjd beredskap men samtidigt vara gynnsam vid en krissituation. Detta gäller även åtgärder för beredskapshöjande insatser avseende tillgång till reservvattenlösningar.

2025-06-18

Dnr 2025/01620

Sammanfattningsvis bedömer Livsmedelsverket att utredningens förslag om ett nationellt va-investeringsprogram som finansierar åtgärder med fokus på övriga beredskapsåtgärder och klimatanpassning har möjlighet att komplettera det uppdrag som Livsmedelsverket och beredskapssektorn nu har för att stärka det civila försvaret. Men som ovan nämnt är det då av största vikt att utformningen av programmen samordnas och att avgränsningar mellan dessa tydliggörs.

Livsmedelsverket efterlyser även tydlighet i statens respektive kommunens och va-kollektivets roll och möjligheter att finansiera åtgärder för att va-infrastrukturen ska komma upp i en acceptabel och robust nivå. Utan en ordentlig satsning för att komma till rätta med underhållsskulden kan inte framtida investeringsprogram hålla jämna steg med behoven.

Konsekvenser

Livsmedelsverket bedömer att de tillskott av medel som utredningen föreslår, för att Livsmedelsverket ska kunna genomföra de utökade uppgifter som utredningens förslag innebär, är rimliga.

Vi vill endast påminna om att Livsmedelsverket redan påbörjat arbetet med att stärka den nationella laboratorieförmågan för kemiska ämnen i dricksvatten vid kris och höjd beredskap, enligt regleringsbrevet för 2025. Vi arbetar enligt de medel som vi äskat för i Livsmedelsverkets budgetunderlag för 2026–2028.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektör Christina Nordin. I den slutliga handläggningen medverkade enhetschef Åsa Signer. Föredragande var beredskapshanläggare Malin Wennerholm.

Christina Nordin

Malin Wennerholm